

Osmanlı'dan Günümüze Bulam

Bulam: Since Ottoman Times up to Nowadays

Faruk SÖYLEMEZ*

Öz

Bu çalışmada başta tahrir defterleri olmak üzere diğer arşiv belgeleri temelinde Bulam'ın XVI. yüzyılın başlarından itibaren idari, iktisadi ve sosyal yapısı ele alınmıştır. Buna göre, tarihi eski çağlara dayanan Bulam, Yavuz Sultan Selim tarafından 1516'da Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir. Osmanlı idari yapısı içerisinde XVI. yüzyılın başlarından XIX. yüzyılın başlarına kadar Malatya sancağının Kâhta kazasının Pağnik nahiyesine bağlı bir köy statüsüne sahip olan Bulam, daha sonra Malatya sancağının merkez kazasına tabi olarak nahiye statüsü kazanmıştır. 1954'te Çelikhan ilçesine bağlanan Bulam, 1967'de Pınarbaşı kasabası adıyla belde haline getirilmiştir. Buğday, mısır, nohut ve arpa ziraatının yapılmasının yanı sıra otu ve suyu ile konargöçer aşiretlerin yaylak olarak yaz aylarında hayatlarını sürdürdükleri elverişli yaylalara sahip olmasıyla Bulam'ın önemli bir yerleşim yeri olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Bulam'da boyahane ve değirmen gibi küçük işletmeler de bulunmaktaydı. Bu bağlamda Bulam'da Osmanlı Devleti'nin belli başlı yerlerde uyguladığı malikâne-divani sistemi uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen tüm bu bulguların Bulam'ın XVI. yüzyılın başlarından itibaren idari, iktisadi ve sosyal yapısının temel dinamiklerinin ortaya konulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, Bulam, idari, iktisadi, sosyal.

Abstract

Drawing on land registrations (*tahrir defterleri*) and various archival sources, this study deals with administrative, economic and social situations of Bulam. As an old settlement, which dates back to ancient times, Bulam was included in the Ottoman lands in 1516 by Yavuz Sultan Selim. Bulam had a village status under the *nahiye* of Pağnik which was a *kaza* of Kâhta in *sanjak* of Malatya from the beginning of the 16th century until beginning of the 19th century. Bulam, which became a district in 1954, was converted into a town in 1967 under the name of Pınarbaşı. Bulam has been an important settlement both for agriculture in particular for wheat, barley, corn, chickpea cultivation and its rich pasture and water sources attracted semi-nomads as grazing land. However, Bulam had economic facilities such as dye houses and grain mills in the Ottoman period. In this regard, as it applied elsewhere in the Ottoman State, *malikâne-divani* system was applied in Bulam. Consequently, these findings have significant implications to reveal the basic dynamics of administrative, economic and social structure of Bulam since the beginning of the 16th century.

Keywords: Ottoman, Bulam, administrative, economic, social.

Giriş

Günümüzde Adıyaman'ın Çelikhan ilçesine bağlı bir belde statüsünde yer alan Bulam ve çevresi tarihinin çok eski çağlara dayandığı anlaşılmaktadır. Milâttan yaklaşık 200 yıl sonra Bulam Çayı üzerinde yaptırılan Cendere Köprüsü ve bölgedeki Roma-Bizans kalıntıları, buraların önemli bir sınır beldesi olduğunu göstermektedir (Mordtmann ve Darkot, 1993, s. 89). Bulam ve çevresinde kayadan oyma barınakların ve yöre halkı tarafından “zîr-i zemîn (yer altı mağarası)” olarak adlandırılan, kayadan oyulmuş mağaraların varlığı da, Bulam ve çevresinde eski çağlardan beri yerleşimin olduğunu göstermektedir.

M.Ö. 69 yılında Samsat merkez olmak üzere kurulan Kommagene Krallığı'nın bölgedeki hâkimiyeti M.S. 72 yılına kadar sürdü. Bu tarihten M.S. 395 yılına kadar bölgeyi ele geçiren Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetinde kaldı. Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle birlikte Bulam'ın da dâhil olduğu Kâhta ve çevresine Doğu Roma (Bizans) hâkim oldu.

Söz konusu bölge, Hz. Ömer'in halifeliği döneminde (634-644) Müslüman Arapların eline geçti. Bizans sınırında (suğur) olması hasebiyle Emevîler ve Abbasîler devrinde birçok kez el değiştirdi (Mordtmann ve Darkot, 1993, s. 89). Bölgedeki Türk hâkimiyeti, Selçuklu Sultanı Alparslan'ın komutanlarından Gümüştakin'in bugünkü Adıyaman ve çevresini 1066 yılında fethiyle başlamaktadır. Gümüştakin, beraberindeki Türk beyleri ile Murad ve Dicle

* Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, fsoylemez@ksu.edu.tr

havzalarında birçok şehri aldıktan sonra Fırat'ı geçerek Hısn-ı Mansur (Adıyaman) havalisini ele geçirdi (Yinanç, 1944, s. 60). Ancak Gümüştekin'in geri çekilmesi ile bölge tekrar Bizans'ın eline geçti.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın komutanlarından Buldacı 1085 yılı başlarında Elbistan, Göksun, Maraş, Behisni, Kâhta ve Hısn-ı Mansur bölgesini Bizanslılardan tekrar aldı (Sevim, 1988, s. 89; Sucu, 1985, ss. 10-14). Söz konusu bölge bu defa da bir tarafta Anadolu Selçukluları, Malatya'daki Danişmendliler ve Harput'taki Artukoğulları diğer tarafta Urfa ve Maraş'a sahip olan Haçlılar arasında çekişme konusu oldu. XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bölge bir süre Ermenilerin eline geçti. Ancak 1150'de Kâhta ve civarı Harput Emiri Kara Aslan tarafından ele geçirilince bölgedeki Hıristiyan hâkimiyeti sona erdi (Mordtmann ve Darkot, 1993, s. 89). Bu tarihten Anadolu'daki Moğol istilâsına kadar, Zengiler, Artuklular, Eyyübler ve Selçuklular arasında sürekli el değiştirdi. Anadolu Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat, komutanlarından Emir Çavlı'yı Kâhta ve Hısn-ı Mansur'un fethine memur etti. Emir Çavlı 1226 yılında Eyyübi ve Artuklu ordusunu mağlup ederek buraları Selçuklu topraklarına kattı (Turan, 1996, s. 348; Merçil, 1993, ss. 142-143; Yücel, 1989, ss. 157-158). Moğol (İlhanlı) hükümdarı Hülagu, 1258 yılında Bağdat Seferi'ne giderken komutanlarından Baycu Noyan'a bu bölgeyi istilâ ettirdi. Bu istila ve yağmalama burada yaşayan halkın büyük sıkıntılara düşmesine sebebiyet verdi (Turan, 1996, ss. 487-488).

Memlûk Sultanı Baybars'ın 1277 yılında Moğolları Elbistan'da yenmesi ile birlikte (Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, 2000, ss. 87-88) Kâhta ve çevresi Memlûklerin eline geçti. Elbistan-Maraş yöresinde 1337 yılında Dulkadirli Beyliği'nin kurulması ile birlikte Malatya'ya kadar olan bölge Dulkadirliilerin egemenliğine girdi. Malatya ve çevresi Yıldırım Bayezid devrinde Osmanlı hâkimiyetine geçtiyse de bir müddet sonra (1400 yılında) Timur tarafından istilâ edildi. Timur'un bölgeden çekilmesi ile birlikte Adıyaman ve çevresi tekrar Dulkadirli Beyliği'nin eline geçti (Yinanç, 1989, ss. 8-35; Yinanç, 1993, ss. 654-662; Uzunçarşılı, 1998, ss. 169-170). Bu durum Yavuz Sultan Selim'in 13 Haziran 1515'te Dulkadirli Beyliği'ni Osmanlı hâkimiyetine almasına kadar devam etti (Yinanç, 1989, s. 98; Hoca Sadeddin, 1992, ss. 236-243; Söylemez, 2002, ss. 190-192). Dulkadirli Beyliği, Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra Yavuz Sultan Selim Memlûkler üzerine sefere çıktı. Yavuz Sultan Selim Memluk Seferi esnasında Antep'te konakladığı sırada Malatya, Divriği Darende, Gerger, Behisni, Kâhta, Rumkale ve birçok kasaba ve beldeyi Osmanlı topraklarına kattı (Matrakçı Nasuh' Add., No. 23586, v. 146a; Hoca Sadeddin, 1992, s. 292; İdris-i Bitlisi, 2016, s. 375). Bu cümleden olarak, bu çalışmada başta tahrir defterleri olmak üzere diğer arşiv belgeleri temelinde Bulam'ın Osmanlı idaresine girdiği dönemi ifade eden XVI. yüzyılın başlarından itibaren idari, iktisadi ve sosyal yapısı ele alınacaktır.

Bulam Adı

Türkçe'de “abla, hizmetçiye göre evin hanımı” anlamına gelen “bula” (Tarama Sözlüğü, 1995, ss. 686-687) sözcüğünün sonuna iyelik eki olan “m” harfinin eklenmesiyle “ablâm” manasına gelen Bulam adı meydana gelmiştir. Bu iddiayı destekleyen bir bilgiye de kaynaklarda rastlanmaktadır. Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Bayezid'in 1560 yılında İran'a iltica etmek üzere Amasya'dan hareket ettikten sonra ablası Mihrimah Sultan'a mektuplar gönderdiği bilinmektedir. Şehzade Bayezid yazdığı mektupta ablası Mihrimah Sultan'a “Bulam” diye hitap etmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s. 407). Söz konusu dönemde Türkçe'de “abla” yerine “bula” sözcüğünün kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bulam'ın da dâhil olduğu Kâhta ve çevresinin Türkler tarafından fethi ve iskânıyla birlikte, bu köye yukarıda Türkçe olduğu belirtilen Bulam adının Türkler tarafından verildiği anlaşılmaktadır.

Bulam'ın Coğrafi Özellikleri

Doğusu Ak Dağ (BOA, Cevdet Darphane ve Meskûkât, No. 2223), güneyi Ulu Baba (dağı), kuzeyi Malatya'nın Beydağlarına dayanan Bulam'ın Güney ve Güneydoğusundaki verimli arazi ile birlikte sahip olduğu Zerban ve Avşari suyu ile XVI. yüzyılın başlarından itibaren çevresindeki mezralarda sulu tarımın yapıldığı önemli bir yerleşim birimi olduğu görülmektedir.

Şehir merkezinin dışında, köyler birer iskân sahasıdır. Mezralar bir hane ile de olsa, iskân edildiği zaman “mezra” olmaktan çıkmakta, tahrirlerde “karye” olarak kaydedilmektedir (Ünal, 1989, s. 65). Hemen hemen bütün faaliyetleri ziraat ve hayvancılık olan köylerin kendilerini çevreleyen ziraat sahasıyla birlikte dikkate alınmaları gerekmektedir. Bu açıdan köylüler arasında herhangi bir tartışmaya meydan vermemek için köylerin sınırları özenle tespit edilmiştir. Ekinlik anlamına gelen mezra ise, genellikle halkı dağılmış yani nüfusun barınmadığı arazilere denilmektedir (İnalçık, 1987, s. XXVIII).

Bulam çevresindeki mezraların bir kısmında eski mezarlıklar ve önemli kaynak suları bulunmaktadır. Meselâ, Kend-i Harab mezrasında, suları ve mezarlığının yanı sıra harabesinin de bulunduğu; topraklarını ziraata açmak amacıyla yapılan kazı ve tesviye çalışmaları sırasında, birtakım çanak çömlek ve ocak küllerine rastlanmıştır. Bir diğer husus da, Kend-i Harab ve Avşari mezralarında olduğu gibi, Zerban Suyu'nun kaynağı üzerinde taşlarla örülmüş, dikdörtgen şeklinde, dört duvardan oluşan, üstü açık oda şeklindeki yapıların varlığıdır. Bulam halkı bu yapıların içerisinde, düşmana karşı savaşmış ve şehit olmuş bir alperenin medfun olduğuna inanır. Bu yiğit kişiye ve medfun bulunduğu bu ziyaretgâha halk arasında “Er” denilmektedir. Yöre halkı, er (yiğit) olarak adlandırdıkları bu zatların medfun buldukları yerde şehit olduklarına inanmakta ve bunlarla ilgili birtakım efsaneler anlatmaktadır. Efsaneler bir tarafa bırakılacak olursa, bu yapıların buldukları mahallerin eski devirlerde birer yerleşim birimi olduğu ve ziyaret olarak adlandırılan bu üstü açık yapıların eski yerleşim yerlerinden kalan bakiyeler olduğu söylenebilir. Bir zamanlar köy olan Kend-i Harab ve Avşari gibi yerleşim yerlerinin bu şekilde mezralara dönüştükleri anlaşılmaktadır (Söylemez, 2007, s. 206).

Mezralar daha önceleri köy iken, çeşitli sebeplerle ahalisi dağılmış ve bu nedenle kendisine yakın köylerin halkının ziraat alanları haline gelmişlerdir (İnalçık, 1987, s. XXVIII). Bulam ve mezralarında bu husus açık bir şekilde görülmektedir. Meselâ, yukarıda da ifade edildiği gibi, Avşari ve Kend-i Harab mezralarının civarında bulunan mezarlıklar ve bu mezralarda tarla açmak amacıyla yapılan kazılarda bulunan eşyalar ve ocak külleri, buraların bir zamanlar meskûn olduklarını, ancak çeşitli sebeplerle halkı dağılarak mezralara dönüştüklerini göstermektedir (Söylemez, 2007, s. 206).

Bulam'ın Osmanlı İdari Yapısı İçerisindeki Yeri

Bulam'ın Osmanlı Devleti'nin idarî taksimatında XVI. yüzyılın başlarından itibaren Kâhta kazasının Pağnik nahiyesine tabi bir köy olduğu görülmektedir. Bulam, Yavuz Sultan Selim devrinde yaptırılan 1519 yılındaki tahrir ile Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan 1524, 1530, 1547 ve 1560 tahrirlerinin tamamında yer almıştır. Kâhta ve çevresi, Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına dâhil edildiği 1516 yılına kadar Memlûk Devleti'nin Halep vilâyetine bağlı olarak kalmıştır. Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra Yavuz Sultan Selim tarafından 1519 yılında yaptırılan tahrirde (BOA, TD, No. 71, ss. 152-155) Behisni vilâyetine bağlanmıştır (Taştemir, 1999, s. 14). 1524'te Gerger livası ile birlikte kaydedilen Kâhta kazasına tabi olan Pağnik nahiyesi (BOA, TD, No. 123, ss. 37-41), 1530 tahririnde Kâhta kazasının bir nahiyesi olarak Malatya sancağına bağlanmıştır (BOA, TD, No. 408, ss. 481-485). 1547 (BOA, TD, No. 997, ss. 340-347) ve 1560'ta (BOA, TD, No. 1137, ss. 247-251) yine Malatya sancağına tabi Kâhta kazasının bir nahiyesi olarak idarî yapıda yer

almıştır. Bulam, XIX. yüzyılın başlarına kadar bu şekilde Pağnik nahiyesine bağlı olarak bu statüsünün devam ettirmiştir.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Hısn-ı Mansur kazasına bağlanan Bulam karyesi bu durumunu XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar sürdürmüştür. Bu cümleden olarak 1836 tarihli nüfus sayımında Hısn-ı Mansur kazasının bir köyü olarak kaydedilmiştir (BOA, NFS.d., No. 2699, ss. 95-96). 28 Haziran 1864 tarihli bir belgeden Bulam'ın Diyarbekir vilayetinin Malatya sancağına tabi bir kaza olduğu anlaşılmaktadır (BOA, HR. SYS, No. 82/40).

XIX. yüzyılın son çeyreğinde Mamuratülaziz (Elazığ) vilayetinin Malatya sancağına tabi Hısn-ı Mansur (Adıyaman) kazasına bağlı olan Bulam; Kurucaova, Kurudere, Hacıyan, Abdulharab, Çalican (nam-ı diğer Kömürsüd) ve Aligür Uşağı köyleri ile birlikte Hısn-ı Mansur kazasından alınarak Behisni kazasına bağlandıkları 5 Ocak 1888 tarihli bir belgeden anlaşılmaktadır (BOA, DH. MKT., No. 1474/107). Bulam ve adı zikredilen diğer köylerin Mamuratülaziz vilayetinin Malatya sancağına tabi Behisni kazasına bağlanmalarının uygun olmadığı ve bunun bir takım sakıncalar doğurduğu konusunda sadaret makamına itirazda bulunulmuştur. Söz konusu itirazda, mezkûr köylerin Behisni'ye yirmi dört saat mesafede buldukları ve Behisni ile herhangi bir alakalarının bulunmadığı, ayrıca bu köyler uzak olduğundan birtakım vergilerinin düzenli olarak tahsil edilemediğini ve mezkûr köylerden askerlik hizmetinde bulunacak gençlerin bu hizmetten geri kalmalarına sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Bu nedenlerden dolayı mezkûr köylerin tekrar Hısn-ı Mansur kazasına bağlanması için sadaret makamının Mamuratülaziz Valiliği'ne bu konuda talimat vermesi istenmiştir. Aslında Behisni kazasının sınırlarının genişletilmesi Behisni ağalarının başvurusu üzerine söz konusu köylerin buldukları mevkie ve doğuracak mahzurlu sonuçlara bakılmaksızın Behisni kazasına bağlanmışlardır. Bu işlemin sadaret makamından izin alınmadan yapıldığı anlaşılmıştır. Aslında bu işlem Bab-ı Ali'den izin alınmadan yapılmamalıdır. Mezkûr köylerin hem mülki hem de askeri yönden Hısn-ı Mansur kazasına tekrar bağlanmalarının birçok yarar sağlayacağı, bu nedenle bu köylerin eskiden olduğu gibi Hısn-ı Mansur kazasına bağlanmaları için Mamuratülaziz vilayetine tebliğ, Maliye ve Defter-i Hakani vezaretleri ile Sicil-i Nüfus İdare-i Umumiye'ye bilgi verilmesi talep edilmiştir (BOA, DH. MKT., No. 1474/107).

Bulam ile birlikte, Kurucaova, Kurudere, Hacıyan (Hacıköy), Abdulharab, Çalican ve Aligür Uşağı köylerinin Behisni kazasından alınarak tekrar Hısn-ı Mansur kazasına bağlanmaları konusunda sadaret makamına arzuhal gönderilmiştir. 12 Şubat 1888 tarihinde verilen cevapta, söz konusu köylerin Behisni'ye yirmi dört saat mesafede buldukları ve bu mesafenin çok uzak olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu köylerin Behisni ile herhangi bir alakalarının bulunmaması ve Behisni merkezine uzak olmalarından dolayı birtakım vergileri düzenli olarak tahsil edilememesine ve askerlik hizmetinden geri kalınmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle bu köylerin Hısn-ı Mansur'a tabi kılınmalarına karar verildiği ifade edilerek Behisni kazasına bağlanmalarının saltanat makamınca verilen resmi bir izne dayanmadığı, bunun Diyarbekir vilayetince izinsiz olarak gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Böyle bir uygulamanın ise Osmanlı idare sisteminde bulunmadığı vurgulanmıştır.

Sonuç olarak adı geçen köylerin Hısn-ı Mansur'a bağlanmalarının idari ve askeri yönden birçok kolaylıklar ve faydalar sağlayacağı anlaşıldığından eskiden olduğu gibi Hısn-ı Mansur kazasına bağlanmaları konusunda Şura-yı Devlet (Danıştay) tarafından verilen karar Sadaret makamı tarafından uygun görülmüş ve bu karar gerekli yerlere bildirilmiştir. Bu konuda gerekli işlemlerin yapılması için Dâhiliye Nezaret-i tarafından Sicil-i Nüfus İdare-i Umumiyesi'ne ve Beylikçi-i Divan-ı Hümayun'a gerekli talimatlar verilmiş, ayrıca Maliye ve Defter-i Hakan-i Nezaret-i Celilelerine Sadaret makamının iradeleri doğrultusunda işlemlerin yapılması konusunda yazılar gönderilmiştir (BOA, DH. MKT., No. 1484/99). Böylece Bulam ile birlikte adı geçen köyler de 1888 yılında tekrar Hısn-ı Mansur kazasına bağlanmışlardır.

Bulam 1894'te Mamuratülaziz vilayetinin Malatya Sancağı'na tabi Behisni kazasına bağlı bir nahiye haline getirilmiştir. Behisni kazasının Subadra (Doğanşehir) nahiyesine tabi olan Sürgü köyü de buradan alınarak Bulam nahiyesine bağlanmıştır (1312 Tarihli Mamuratülaziz Vilayeti Salnamesi, s. 240).

Bulam, XX. yüzyılın başlarından itibaren Malatya merkez kazasına bağlı bir nahiye statüsü kazanmıştır. Uzun süre Malatya'ya tabi bir nahiye olarak idari yapısını devam ettiren Bulam Cumhuriyet döneminde köy haline getirilmiştir. Bulam 1935 (1935 Genel Nüfus Sayımı, 1937, ss. 9-10), 1940 (1940 Genel Nüfus Sayımı, s. 447), 1945 (1945 Genel Nüfus Sayımı, s. 417) ve 1950 (1950 Umumi Nüfus Sayımı, s. 273) genel nüfus sayımlarındaki kayıtlardan anlaşıldığına göre Malatya merkez kazasının Ortaköy nahiyesine bağlı bir köy idi. Adıyaman'ın 1954 yılında il olmasıyla birlikte Çelikhan ilçe yapılarak Adıyaman'a bağlanmış, Bulam da Çelikhan ilçesine bağlanmıştır. 1955 yılında yapılan genel nüfus sayımında Bulam Adıyaman iline bağlı Çelikhan ilçesinin bir köyü olarak yer almıştır (1955 Genel Nüfus Sayımı, 1961, s. 6). Bulam adı 1960 yılında "Kevenli" olarak değiştirilmiştir (1960 Genel Nüfus Sayımı, 1963, s. 17). Nihayet İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün İller İdaresi Genel Müdürlüğü'ne gönderdiği yazıda Adıyaman ilinin Çelikhan ilçesine bağlı Kevenli köyünde "Pınarbaşı" adı ile belediye kurulmasının 28.02.1967 tarih ve 5069 sayılı kararla uygun görüldüğü[†] ifade edilmiştir. Bulam, 1967 yılından bu yana "Pınarbaşı Kasabası" adıyla Adıyaman ilinin Çelikhan ilçesine bağlı bir belde olarak idari konumunu sürdürmektedir.

Yerleşme ve Nüfus

Bulam'ın XVI. Yüzyılda Nüfusu

Osmanlı Devleti'nde, XVI. yüzyılda bugünkü anlamda bir nüfus sayımının yapılmadığı bilinmektedir. Ancak, genellikle padişah değişikliklerinde veya aynı padişah döneminde belirli aralıklarla vergi toplamaya yönelik olarak yapılan tahrirlerde vergiye konu olan yetişkin erkek nüfus hane olarak kaydedilmiştir. Bu hanelerden hareketle bir nüfus tespiti yapmak mümkün olmaktadır.

Bulam'ın tabi olduğu Kâhta kazası ve çevresinin Yavuz Sultan Selim tarafından 1516 yılında fethedilerek Osmanlı topraklarına dâhil edildiği yukarıda ifade edilmişti. Osmanlı Devleti'nde her fetihten sonra yapıldığı gibi bu bölgenin de 1519 yılında ilk tahriri yapılmıştır (BOA, TD, No. 71, s. 152). Bulam'ın XVI. yüzyıldaki tahmini nüfusunu Tahrir Defterleri'ndeki kayıtlara dayanarak ortaya koymak mümkündür. Tahrir Defterleri'ndeki hane sayıları, genellikle kabul gören "5" rakamı[‡] ile çarpılarak, çıkan sonuca mücerredler eklenmek suretiyle Bulam'ın tahminî nüfusu tespit edilmiştir.

Tablo 1: Bulam'ın XVI. yüzyıldaki nüfusu

Bulam	1519	1524	1530	1547	1560
Hane	12	27	16	35	40
Çift	-	17	9	15	13
Nim Çift	6	-	3	2	4
Bennak	6	10	4	18	22
Mücerred	3	2	1	6	31
Sipahizade	-	-	-	-	1
Tahmini Nüfus	63	137	81	181	231

[†] İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün İller İdaresi Genel Müdürlüğü'ne gönderdiği 14.03.1967 tarih ve 5748 sayılı yazısı.

[‡] Bu konuda bk. Barkan, 1953, s. 11-12; Göyünç, 1979, ss. 331-348 ve 1991, s. 86; Sümer, 1949, s. 39; Yediyıldız, 1985, s. 103.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Bulam nüfusunda 1524 yılındaki nüfusa oranla 1530'da büyük bir azalma olduğu müşahede edilmektedir. 1524'te 27 olan hane sayısı 1530 yılında 16'ya düşmüş, buna mukabil 1547 ve 1560 yıllarında yapılan tahrirlerde düzenli bir artış gözlenmiştir. 1530 yılındaki düşüşün bir salgın hastalık sonucu meydana gelen ölümlerden kaynaklanmış olması muhtemeldir.

1836 Sayımına Göre Nüfusu

Bulam'da 1836 yılında yapılan nüfus sayımına göre toplam 13 hane bulunmaktadır (BOA, NFS.d., No. 2699, ss. 95-96). Bulam'ın 1836 yılındaki toplam tahmini nüfusunu önceki tahrirlerde olduğu gibi hane sayısını 5 rakamıyla çarpmak suretiyle elde etmek mümkündür. Hane sayısı: $13 \times 5 = 65$ tahmini nüfus etmektedir. XVI. yüzyıldaki nüfusa oranlı büyük bir düşüş yaşanmıştır. Mesela 1560 yılında toplam 231 olan Bulam'ın tahmini nüfusu aradan üç asra yakın bir süre geçmesine rağmen nüfusun 65 kişiye gerilemesi düşündürücüdür. Burada salgın hastalıklar ve göçler sebebiyle bu düşüşün yaşandığı ancak epeyce bir nüfusun da kayıtlara geçirilmediği söylenebilir. Zira askerlik görevinden kaçma ve vergi ödememe gibi nedenlerle birçok bölgede olduğu gibi Bulam'da önemli oranda nüfusun sayım memurlarından gizlendiği düşünülebilir.

Cumhuriyet Döneminde Bulam'ın Nüfusu

Cumhuriyet Döneminde ilk nüfus sayımının 1927 yılında yapıldığı bilinmektedir. İkinci sayım 1935 yılında yapılmış ve 2000 yılına kadar her beş yılda bir sayım tekrarlanmıştır. 2000 yılından 2007 yılına kadar sayım yapılmamış, 2007'den başlamak üzere her yıl adrese dayalı nüfus tespiti yapılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Bulam'ın 1935 yılından 2017 yılına kadarki nüfusunu erkek, kadın ve toplam ortaya koymak mümkündür. 1927 yılı Genel Nüfus Sayımı'nda sadece il ve ilçe bazında[§] sayım yapıldığı için Bulam'ın 1927 sayımına göre nüfusunu tespit etmek mümkün olamamıştır.

Tablo 2: Cumhuriyet döneminde Bulam'ın nüfusu ** - ††

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
1935	404	543	947
1940	549	671	1220
1945	624	550	1174
1950	-	-	1618
1955	965	870	1835
1960	1054	896	1950
1965	1149	1084	2233
1970	1581	1643	3224
1975	1611	1532	3143
1980	1878	1737	3615
1985	2010	1984	3994
1990	1748	1763	3511
2000	2245	2081	4326
2007	1687	1688	3375
2008	1307	1290	2597
2009	1320	1287	2607
2010	1735	1710	3445
2011	1709	1678	3387
2012	1736	1677	3413
2013	1764	1693	3457
2014	1755	1679	3434
2015	1710	1638	3348

[§] Bk. Umumi Nüfus Tahriri, 1927.

^{**} TÜİK (DİE), 1935-2000 yılları arasındaki Genel Nüfus Sayımı sonuçlarından alınmıştır.

^{††} 2007-2018 yıllarına ait nüfus için bk. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr-10.04.2019>.

2016	1678	1586	3264
2017	1703	1602	3305
2018	1732	1617	3349

1950 nüfus sayımında ise diğer nüfus sayımlarında olduğunun aksine erkek ve kadın nüfusu ayrı ayrı verilmemiş sadece toplam nüfus verilmiştir (1950 Umumi Nüfus Sayımı). Bu nedenle yukarıdaki tabloda Bulam'ın 1950'deki toplam nüfusu belirtilmiştir.

Bulam'ın Sosyal Yapısı

XVI. yüzyılın başlarından itibaren halkın yerleşik hayata geçtiği ve ziraatla uğraştığı tahrir defterlerindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Yine aynı kayıtlar Bulam ve çevresinde koyuncululuğun da yapıldığını göstermektedir (BOA, TD, No. 123, ss. 38-39).

Bulam'da ziraata elverişli sulu tarımın yapıldığı arazilerin yanı sıra konargöçer aşiretlerin sürülerini yaydığı koyuncululuğa uygun yaylalar da bulunmaktadır. Bu yaylalar genellikle konargöçer Rişvan Aşireti'nin^{††} ilkbahardan güz mevsimine kadar koyun sürülerini yaydıkları mekânlardı. XVI. yüzyılın başlarından itibaren Malatya sancağının Kâhta kazasında kışlayan Rişvan Aşireti baharla birlikte Kâhta'dan göçerek Sürgü köyü yoluyla Bulam'n kuzeybatısında yer alan yaylalara gidiyordu (Söylemez, 2011, s. 204). XIX. yüzyılın ikinci yarısında Malatya'nın Behisni kazasında kışlayan Rişvan Aşireti mensupları da yaz aylarını Bulam yaylalarında geçiriyorlardı (1301 Senesi Mamuratülaziz Vilayeti Salnamesi, s. 120). Kışlakları Hısn-ı Mansur kazasında bulunan Rişvan Aşireti'nin Hıdırsorlu Oymağı XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar yine bu yaylalarda yaylamaya devam ediyordu.

Rişvan Aşireti'nin konargöçer Hıdırsorlu Oymağı yaz aylarını Bulam Yaylası'nda geçirdiğinden Hıdırsorlu Oymağı ile Bulam yaylaları ile sınırdaş olan Kurucaova köyü halkı arasında yurt kavgaları meydana gelmekteydi.

Bu anlaşmazlıkların en tipik örneklerinden biri XIX. yüzyılın sonlarında meydana gelmiştir. Kurucaova Köyü'nden Bayram oğlu Hamza, Şeyh oğlu Mehmet ve Muhtar Ali Rıza imzalarıyla verilen 13 Nisan 1897 tarihli şikâyet dilekçesinden Kurucaova Köyü halkı ile Hıdırsor Aşireti arasında Bulam Yaylası'nda sınır anlaşmazlığının meydana geldiği anlaşılmaktadır. Hısn-ı Mansur kazası Hukuk Mahkemesi'nde görülen davada Göçer Hıdırsor Aşireti'nden Ali Mehmet Şahin Meled mezrası sınırında bulunan tarla, mera ve bor arazinin kendilerine ait olduğunu iddia etmiştir. Dava konusu olan arazinin Bulam sınırında olması hasebiyle Bulam nahiyesinin Kurudere köyünden Hasankulu ve Bulam nahiyesinin Pınarbaşı köyünde ikamet eden Mehmed oğlu İsmail (Sımo) Hısn-ı Mansur kazası Hukuk Mahkemesi'nde görülen bu davada şahit olarak dinlenmişlerdir (BOA, MŞH. ŞSC. d No. 172, ss. 142-149).

Yukarıda kısaca ifade edilen dava konargöçer-yerleşik anlaşmazlıklarına tipik bir örnek teşkil etmektedir. Yerleşik Kurucaova halkı köylerine sınırdaş yaylaların kendilerine ait olduğunu iddia ederken, konargöçer Hıdırsorlu Oymağı mensupları da bu bölgede yayladıkları için buranın kendilerine ait olduğunu ileri sürmüşlerdir. Nitekim ihtilaflı bölgede bulunan ve ziraat yapılabilen altı dönüm arazinin üç dönümünü Kurucaovalılara kalan üç dönümü de daha sonra Bulamlılara Hıdırsorlu oymağı beyi Ali Ağa tarafından satılmıştır. Bundan sonra bu arazi ile ilgili dava Bulam halkı ile Kurucaova köylüleri arasında başlamış ve mahkemesi günümüze kadar süregelmiştir^{§§}.

^{††} Rişvan Aşireti hakkında bk. Söylemez, 2011.

^{§§} Bu bilgiler söz konusu davanın taraflarından biri olan 1926 Malatya doğumlu Hasan Söylemez ile 22.12.2018 tarihinde yapılan görüşmede kaydedilmiştir.

Bulam nahiyesinin Kurudere halkı ile Çelikanlılar arasında 1897 yılında bir kavga meydana gelmiş, ölümle sonuçlanan bu kavgadan dolayı Yüzbaşı Abdullah Efendi öldürme olayına karışan zanlıları yakalamak üzere Bulam nahiyesinin Kurudere mahallesine jandarmalarla gelmiştir. Burada meskûn olan zanlılardan Molla Ali'nin oğulları Mısdık ve Hasan ile Molla Ali'nin evinde misafir olarak bulunan Bağdatlı Abdülmecid'i tutuklayıp Adıyaman'a götürecekleri sırada Abdülmecit, Abdullah Efendi'ye hakaret ettiği ve tehditlerde bulunduğu, Mısdık'ın da Zaptiye Mehmet'e vurduğu ifade edilmiştir (BOA, MŞH. ŞSC. d No. 172, ss. 190-197). Kuruderelilerle Çelikanlılar arasındaki dava Kuruderelilerin zaptiyeyi tehdit, hakaret ve darp davasına dönüşmüştür. Görülen davada zanlılardan Hasan Efendi'ye üç ay ve Mısdık'a ise altı ay hapis cezası verilmiştir (BOA, MŞH. ŞSC. d. No. 178, ss. 39-40).

Bulam halkının da dâhil olduğu sosyal olaylardan birisi de aşiretler arası çatışmalardır. Rişvan Aşireti ile yine bu aşirete mensup Bulam ve Çelikan halkı ile Kavi Aşireti arasında meydana gelen çatışmaların da yine Adıyaman (Hısnımansur) mahkemelerine intikal ettiği görülmektedir. Adıyaman ve çevresinde gerek konargöçer gerekse yerleşik durumda bulunan Rişvan Aşireti'ne mensup muhtelif oymaklar ile Kavi Aşireti halkı arasında XIX. yüzyılın başlarından XX. yüzyılın ortalarına kadar sürekli kavgalar yaşandığı görülmektedir. Arşiv belgelerinde bu konuda birçok örnek bulunduğu^{***} gibi Bulam yaşlıları da günümüze kadar bu kavgaların hikâyelerini anlatmaktadırlar.

Arşiv belgelerine yansıyan örneklerden birisi, Kâhta kazasında meskûn olan Rişvan Aşireti'nin Gelerli Oymağı ile Bulam ve Çelikan halkından birtakım şahıslar ile Kavi Aşireti'nin meskûn olduğu Adıyaman'ın Şeyhbor, Şahinkan, Karikan, Buvikan, Görümlü köyleri halkı arasında meydana gelen çatışmalarla ilgilidir. Söz konusu kavgada Kavi Aşireti'nden üç kişi hayatını kaybetmiş üç şahıs da yaralanmıştır. Bu olayın Hısn-ı Mansur (Adıyaman) kazası merkezinden Adliye Nezareti'ne 8 Haziran 1900 tarihinde telgrafla bildirilmesi üzerine Hısn-ı Mansur Bidayet Mahkemesi memurları olayı araştırmak ve soruşturmak üzere olay mahalline gönderilmişlerdir (BOA, DH. MKT., No. 2381/29).

Bulam'ın İktisadi Durumu

Şahıslardan Alınan Vergiler

Osmanlı Devleti'nin yerleşim birimlerinde, XVI. yüzyılda şahıs başına alınan çift, nim çift, bennâk ve mücerred gibi vergiler şahsa bağlı vergiler olarak kabul edilmiştir (Ünal, 1989, ss. 128-131). Bilindiği üzere bu tür vergiler Osmanlı Devleti'nde sancakların gelir durumuna göre farklı oranlarda alınmaktaydı. Bu nedenle yapılan tahrirlerde her sancakta uygulanacak vergi miktarı sancak kanunnamelerinde belirtilmekteydi. Bulam, XVI. yüzyılda Kâhta kazasına bağlı olduğu için bu tür vergilerin Bulam ve mezralarında Gerger ve Kâhta kanunnamesine göre alındığı görülmektedir.

Bulam'da 1519'da tam çiftlik tasarruf eden reayaya rastlanmamaktadır. Diğer tahrirlerin hepsinde çift vergisi 34 akçe olarak kaydedilmiştir. Buna göre Bulam'ın toplam çift vergisi 1524'te 578 akçe (BOA, TD, No. 123, ss. 38-39), 1530'da 306 akçe (BOA, TD, No. 408, ss. 482-483), 1547'de 510 akçe (BOA, TD, No. 997, s. 342) ve 1560'ta 442 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250) olarak alınmıştır.

Nim çift tasarruf edenlerden çift resminin yarısı alınmaktaydı. 1519'da Bulam'ın bağlı bulunduğu Pağnik nahiyesinde nim çift vergisi 25 akçe olarak belirlenmiştir (BOA, TD, No. 71, ss. 3-4). Bulam'dan toplam 150 akçe nim çift vergisi alınmıştır (BOA, TD, No. 71, s. 152). Bulam'da 1524'te nim çift bulunmamaktadır. 1530 tahririnde nim çift olarak kişi başına 17 akçe belirlenmiş ve Bulam'dan toplam 51 akçe alınmıştır (BOA, TD, No. 408, ss. 482-483).

^{***} Rişvan Aşireti ile Kavi Aşireti arasındaki çatışmalar ile ilgili bk. BOA, DH. TMIK. M, 87/24; BOA, BEO, 2356/176690; BOA, BEO, 2313/173435.

1547' de nim çift 20 akçe olarak belirlenmiş, buna göre Bulam'dan toplam 40 akçe vergi alınmıştır (BOA, TD, No. 997, s. 342). 1137 Numaralı Malatya Tahrir Defteri'nin başında bulunan kanunnamede; nim çift 1560 yılı için 16 akçe olarak belirtildiği halde^{†††} Malatya'nın Kâhta kazasına tabi Pağnik nahiyesinin Bulam da dâhil olmak üzere bütün köylerinde nim çift 20 akçe alınmıştır. Buna göre 1560 yılında Bulam'dan toplam 80 akçe nim çift vergisi alınmıştır (BOA, TD, No. 1137, s. 250).

Gerger ve Kâhta Vilâyeti Kanunnamesi'nde bennâk vergisi, şahıs başına 12 akçe olarak belirlenmiştir (BOA, TD, No. 71, ss. 3-4). Buna göre Bulam'da bennâk vergisi toplamı 1519'da 72 akçe (BOA, TD, No. 71. s. 152), 1524'te 120 akçe (BOA, TD, No. 123, ss. 38-39), 1530'da 48 akçe (BOA, TD, No. 408, s. 482-483), 1547'de 216 akçe (BOA, TD, No. 997, s. 342), 1560'ta 264 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250) olarak gerçekleşmiştir.

Bulam'dan 6 akçe mücerred vergisi alındığı görülmektedir. Buna göre toplam mücerred vergisi 1519'da 18 akçe (BOA, TD, No. 71. s. 152), 1524'te 12 akçe (BOA, TD, No. 123, ss. 38-39), 1530'da 6 akçe (BOA, TD, No. 408, ss. 482-483), 1547'de 36 akçe (BOA, TD, No. 997, s. 342), 1560'ta 186 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250) olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3: Bulam'da XVI. yüzyılda şahıs başına alınan vergiler

	Hane	Çift Resmi		Nim Çift Resmi		Bennak Resmi		Mücerred Resmi	
		Çift	Resm	Nim Çift	Resm	Bennak	Resm	Mücerred	Resm
1519	15	-	-	6	150	6	72	3	18
1524	27	17	578	-	-	10	120	2	12
1530	16	9	306	3	51	4	48	1	6
1547	35	15	510	2	40	18	216	6	36
1560	40	13	442	4	80	22	264	31	186

Yetiştirilen Ürünlerden Alınan Vergiler

Bulam ve mezarlarında XVI. yüzyıldan günümüze kadar büyük oranda sulu tarımın yapıldığı görülmektedir. XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar Bulam ve çevresindeki mezarlarda buğday, nohut, mısır, darı ve arpa gibi tahılın yanı sıra meyvecilik ve ceviz yetiştiriciliği yaygındı. XIX. yüzyılda buğday, mısır, nohut ve arpanın yanı sıra fasulye ve tütün ekimine de başlanmıştır. XX. yüzyılda Bulam arazilerinin büyük bir kısmında fasulye ekimi Kend-i Harab mezarında tütün ekimi yapılmıştır. Günümüzde Bulam ve çevresindeki mezarlarda özellikle son on yılda tahılın yerini çok daha fazla gelir elde edildiği için büyük oranda tütün almıştır.

Diğer Vergiler

Bulam'da XVI. yüzyılda bâd-ı hevâ, resm-i arûs, resm-i tapu ve deştâni, resm-i camus gibi vergilere rastlanmaktadır. Ancak bu vergilerin yıllara göre toplamını vermek son derece zordur. Zira bir kısım vergiler müstakil yazılırken diğer bir kısım vergilerin ikisi birlikte kaydedildiği için oranlarını ayrı ayrı tespit etmek mümkün olamamıştır. Resm-i arûs, Gerger ve Kahta Vilayeti Kanunnamesinde, kız için 60 akçe, dul için ise 30 akçe olarak belirlenmiştir (BOA, TD, No. 71, ss. 3-4).

Tablo 5: XVI. yüzyılda Bulam'da alınan diğer vergiler

Verginin Cinsi	Verginin Miktarı				
	1519	1524	1530	1547	1560

^{†††} “... ve Gerger ve Kâhta ve Behesni kazalarında mütemekkin olan reayânın yerleri kalil olmağla tamam çift yazılan reayâdan otuz dört akçe ve nim çift yazılan reayâdan ve ekinli bennâkdan on altışar akçe ve ziraati olmayan bennâkdan on ikişer akçe ve mücerredten altışar akçe alınub ziyâde alınmaya...” BOA, TD, No. 1137, ss. 1-6.

Şır'a-ı eşcar	-	-	-	-	10
Resm-i tapu ve deştbanı	-	-	-	100	90
Bâd-ı heva mâa resm-i arûsane	-	73	90	200	350

Hububat ve Bakliyat

Buğday: XVI. yüzyılda Bulam'da yetiştirilen ürünlerin başında buğday gelmektedir. Buğdaydan üretilen ekmek ve bulgur bilhassa köylerde halkın tükettiği gıda maddeleri içerisinde ilk sırayı almaktaydı. Bu nedenle öncelikle buğday üretimine yer verilmiştir. Tahrir Defterleri'nde "hinta" olarak kaydedilen buğdayın, Bulam'da alınan öşür miktarı 1519 yılında 150 kile (BOA, TD, No. 71. s. 152); 1524'te 120 kile (BOA, TD, No. 123, ss. 38-39); 1530 yılında 200 kile (BOA, TD, No. 408, ss. 482-483); 1547 yılında 600 kile (BOA, TD, No. 997, s. 342) olarak bir önceki dönemin üç katı olarak gerçekleşirken 1560 yılında 300 kileye (BOA, TD, No. 1137, s. 250) düşmüştür.

Darı: 1519 tahririnde darıya rastlanmazken 1524 yılından itibaren Bulam'da ekiminin yapıldığı anlaşılan darının giderek büyük bir artış gösterdiği görülmektedir. 1524 yılındaki tahrir kayıtlarında 20 kile (BOA, TD, No. 123, ss. 38-39); 1530 yılında 46 kile (BOA, TD, No. 408, ss. 482-483); 1547'de 250 kile (BOA, TD, No. 997, s. 342) ile bir önceki döneme göre beş altı kat artarken 1560 yılında 300 kile (BOA, TD, No. 1137, s. 250) olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Arpa: Bulam'da arpa ekiminin sadece 1560 yılından itibaren yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu dönemde 20 kile arpa öşrü alındığı kaydedilmiştir (BOA, TD, No. 1137, s. 250). Hayvancılığın yaygın olduğu bölgede önemli bir olarak göze çarpmaktadır. Genellikle sulama imkânı olmayan alanlarda daha çok arpa ekimi yapıldığı görülmektedir.

Nohut: XVI. yüzyılda Bulam'da baklagillerden sadece nohut yetiştirilmekteydi. 1519'da 59 kile; 1524'te 30 kileye düşmüş; 1530'da 25 kile olarak gerçekleşirken 1547'de 50 kileye çıkmasına rağmen 1560 yılı tahririnde Bulam ve mezralarında nohut öşrüne rastlanmamaktadır (BOA, TD, No. 71. s. 152; TD, No. 123, ss. 38-39; TD, No. 408, ss. 482-483; TD, No. 997, s. 342; BOA, TD, No. 1137, s. 250).

Nüfusun artması ve sulama tekniklerinin gelişmesiyle birlikte sulanamayan ve bu yüzden eskiden arpa ekimi yapılan birtakım alanların sulanabilir hale getirilmesi ile birlikte Bulam ve mezralarında XIX. yüzyıldan itibaren arpa, nohut ve darının yerini büyük oranda fasulye almıştır. Aynı dönemde Kendi-i Harab ve Semiz gibi sadece birkaç mezrada tütün ziraati yapılırken 1980li yılların sonlarında ekim ve tüccara satımının serbest bırakılması bu nedenle de çok daha fazla gelir getirmesi nedeniyle tütün ekimi yaygınlaşmıştır. Günümüzde sulanabilir alanların hemen hemen tamamında tütün ziraati yapılmaktadır.

Tablo 4: XVI. Yüzyılda Bulam'da hububattan alınan vergiler

	1519		1524		1530		1547		1560	
	Keyl	Bedeli	Keyl	Bedeli	Keyl	Bedeli	Keyl	Bedeli	Keyl	Bedeli
Hinta (Buğday)	150	542	120	360	200	800	600	2700	300	1500
Nohut	59	99	30	30	25	100	50	225	-	-
Erzen (Mısır)	128	192	-	-	-	-	-	-	-	-
Dıhn (Darı)	-	-	20	40	46	85	250	625	300	750
Şa'ir (Arpa)	-	-	-	-	-	-	-	-	20	60

Yukarıdaki tablo incelendiğinde buğday fiyatlarının yıllara göre değiştiği görülecektir. 1519'da 3,6 akçe, 1524'te 3 akçe, 1530'da 4 akçe, 1547'de 4,5 akçe ve 1560'ta 5 akçe olarak tespit edilmiştir. Buğday fiyatlarının üretimin artışına paralel olarak attığı gözlenmektedir.

1519'da 150 kile olan buğdayın kilesi 3,5 akçeden fiyatlandırılırken 1524'te 120 kileye düşmesine rağmen fiyatta artış olmamış tam tersine 3 akçeye düşmüştür.

Nohudun 1 keyli 1519'da 1,7 akçe, 1524'te 3 akçe, 1530'da 4 akçe, 1547'de ise 4,5 akçe olarak tespit edilmiştir. 1560'da nohut resmi rastlanmamaktadır. Bulam'da mısır resmine sadece 1519 tahririnde rastlanmaktadır. Mısırın keylinin 1,5 akçe olarak gerçekleştiği görülmektedir. Darı fiyatları 1524'te 2 akçe, 1530'da 1,8 akçe civarında kalmıştır. 1547'de 2,5 akçe olarak gerçekleşirken, 1560'ta da fiyatta bir artış olmadığı ve 1 keyl darının yine 2,5 akçe olarak sabit kaldığı görülmektedir. Bulam'da arpa ziraatının 1560'tan itibaren yapıldığı görülmektedir. Arpanın keylinin 3 akçe olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Keten (Kettan)

Lifleri dokumacılıkta, tohumu ise çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılan keten bitkisi (Ünal, 2011, s. 397). Bulam civarındaki arazilerde ve Bulam halkının ziraat yaptığı Kend-i Harab mezrasında yetiştirilmekteydi. 1560 yılındaki tahrir kayıtlarında rastlanan keten ziraatının urgan vs. yapımında kullanılmak üzere Bulam ve çevre köylerde yaşayan halkın ihtiyacını karşılamak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Zira Anadolu'nun bazı bölgelerinde halkın kendi kullandığı urganları imal etmek için kendir ve keten ekimi yaptığı bilinmektedir (Emecen, 1989, s. 257).

1560 tarihli Tahrir Defteri'nde, Bulam'da "resm-i kettan" şeklinde vergi akçe cinsinden kaydedilmiş, ancak ağırlık cinsinden herhangi bir miktar belirtilmemiştir. Bu nedenle Bulam ve Kend-i Harab mezrasında keten üretiminden alınan vergi miktarını belirtmekle yetinmek zorundayız.

Bulam'da alınan vergi 100 akçe, bu köyde vergi oranı 1/5 olduğundan (BOA, TD, No. 1137, s. 250) toplam üretim bedeli 500 akçe olmaktadır. Kend-i Harab mezrasında müstakil olarak kaydedilmeyen keten vergisi, ceviz resmi ile birlikte 600 akçe olarak hesaplanmıştır (BOA, TD, No. 1137, s. 251).

Ceviz Yetiştiriciliği

XVI. yüzyılda Bulam'da ve Bulam halkının ziraat yaptığı Kend-i Harab ve Cebaki (BOA, TD, No. 997, s. 346; BOA, TD, No. 1137, s. 251) mezarlarında ceviz yetiştiriciliğinin yapıldığı görülmektedir. Bulam'da 1530 yılında 25 akçe öşr-i cevz ve 40 akçe an eşcar-ı cevz-i hassa olmak üzere toplam 65 akçe (BOA, TD, No. 408, s. 483) ceviz öşrü alınmıştır. Cebaki mezrasında 1524 tahririnde 30 akçe an eşcar-ı cevz-i kâfuri⁺⁺⁺ vergi alındığı kaydedilmiştir (BOA, TD, No. 123, s. 316).

Hayvancılık ve Arıcılık

Bulam'da 1547 yılından itibaren camus besiciliği yapılmış ve bu yılda yapılan tahrirde 90 akçe (BOA, TD, No. 997, s. 342), 1560 yılında da yine 90 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250) resm-i camus alındığı görülmektedir. XVI. yüzyılda Bulam'da "resm-i kivâre" ve "resm-i kovan" olarak kaydedilen bal öşrüne 1524 tahririnden itibaren rastlanmaktadır. Buna göre 1524'te 100 akçe (BOA, TD, No. 123, s. 39) 1530'da beş katı bir artış göstererek 500 akçe olarak gerçekleşirken (BOA, TD, No. 408, s. 483) 1547'de 200 akçeye (BOA, TD, No. 997, s. 342) düşmüş ve 1560'ta ise 100 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250) ile 1524'teki seviyeye indiği görülmektedir.

Tütün Üretimi

Bulam'da XVI. yüzyılda yetiştirilen buğday, nohut, mısır, darı ve arpa XIX. yüzyılda yerini büyük oranda fasulye ekimine bırakmıştır. XIX. yüzyılda Bulam'da ekilmeye başlanan

⁺⁺⁺ Hindistan cevizi olmalı. Bk. Devellioğlu, 2008, s. 481.

diğer önemli bir ziraat ürünü de tütündür. Nüfusun artmasına paralel olarak arazinin darlaşması tütün üretimini zorunlu kılmıştır. Zira bir aile iki üç dönümlük araziden elde ettiği tütünden geçimini sağlayabilmektedir. Bulam'da Kend-i Harab mezrası Tütünü ile şöhret bulmuştur. 1980li yıllara kadar genellikle Bulam'ın Kend-i Harab ve semiz mezralarında tütün ekimi yapılırken bu dönemde tütünün kaçak satılan bir madde olmaktan çıkarılıp tüccara satışının serbest bırakılması sonucunda Bulam ve mezralarında hububat üretimi yerine halk pey-der-pey tütün ziraatına yönelmiştir. Günümüzde de Bulam ve Çelikhan halkının geçimi büyük oranda tütüne dayanmaktadır. Yetiştirilmesi zahmetli olan tütünün aynı oranda gelirinin de yüksek olması nedeniyle halkın büyük oranda tütün ziraatına yöneldiği görülmektedir. Bulam ve Çelikhan'da tütünün yaygınlaştığı XIX. yüzyılda Adıyaman'ın merkez ve köylerinde de tütün ziraatının yapıldığı görülmektedir (BOA, Maliye Nezareti Varidat, Defter No. 2304).

Küçük İşletmeler

Bulam'da XVI. yüzyılda değirmen ve boyahane gibi küçük çaplı işletmelere bulunmaktaydı. Gerek değirmenin gerekse boyahanenin, köyde yaşayan halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kuruldukları söylenebilir. Zira halkın temel tüketim maddesi olan buğday ve darının öğütülmesi için değirmene; Bulam'ın özellikle batı ve kuzeybatısında yer alan yaylalarda koyunculunun yaygın olduğu bu nedenle bu bölgede yünlerin boyanması için de boyahaneye ihtiyaç duyulmaktaydı.

Değirmen

Osmanlı Devleti'nde değirmen vergisi (resm-i asiyâb), su veya yel ile dönen un değirmenleriyle zeytinyağı değirmenlerinde, muhtelif yer ve zamanlarda farklı miktarlarda alınmaktaydı. Aydın, İçel, Malatya ve Karaman bölgelerinde yılın tamamında çalışan değirmenden 60 akçe, altı ay dönenlerden 30 akçe alınmaktaydı (Çağatay, 1947, s. 503; Söylemez, 2007, s. 222). Bu cümleden olarak Bulam'ın tabii olduğu Malatya Sancağı'nın Pağnik nahiyesinde değirmen resmi, altı ay çalışan her taş için 30 akçe olarak belirlenmiştir (BOA, TD, No. 1137, ss. 249-251) 1560 tahririne göre Bulam'da 1560'ta altı ay çalışan bir adet değirmen mevcuttu ve 30 akçe vergi geliri bulunmaktaydı (BOA, TD, No. 1137, s. 250).

Boyahane

Bulam'ın batısında ve kuzeybatısında bulunan yaylalarda XVI. yüzyılda koyunculuk yaygın olarak yapılmaktaydı. Halkın yünden imal ettikleri halı, kilim elbise ve çorap gibi mefruşat ve giysilerde kullandığı ipleri boyamak için boyahaneye ihtiyaç duyulmaktaydı. 1560 tahririne göre, Bulam'da yıllık vergi geliri 600 akçe olan bir adet boyahane bulunmaktaydı (BOA, TD, No. 1137, s. 250).

Malikâne-Divânî Sistemi

Osmanlı Devleti'nin bir kısım yörelerinde olduğu gibi, Malatya sancağında da malikâne-divânî sistemi uygulanıyordu (Barkan, 1980, ss. 165-169; Öz, 1999, s. 123). Malatya sancağı Kâhta kazasına tabii Pağnik nahiyesinin Bulam'da da bu sistemin 1524 yılından itibaren uygulanmaya başlandığı görülmektedir (BOA, TD, No. 123, ss. 37-41, 315-321).

Malikâne-divânî sistemine göre vakıf veya mülk olan şey, topraktan veya toprak üzerinde yaşayan köylüden alınan her türlü vergiler olmayıp, sadece toprağın kuru bir mülkiyet hakkıdır. Bu itibarla, vakıf veya mülk sahipleri mülkiyeti kendilerine ait olan bu toprakları işleyen köylüden yalnız bir toprak kirası istemek hak ve yetkilerini haiz bulunmaktadır. Malikâne hissesi tabir edilen bu toprak kirası ise umumiyetle mahsulün (mahsule: hububat, bağ, bahçe, bostan ve kovan öşrüyle değirmen resmi dâhildir) beşte,

yedide veya onda biri olarak kabul edilmiştir. Bunun haricinde toprağın veya toprak üzerinde bulunan köylülerin devlete vermeye mecbur oldukları bütün diğer hak ve vergiler divânî adı altında doğrudan doğruya devlete yani orada devleti temsil eden sipahi veya amile ait bulunmaktadır (Barkan, 1980, s. 154).

Malikâne-divânî sisteminde belirli bir yerin geliri, divânî hissesi: has, zeamet ve tımar sahibi ile malikâne hissesi: mülk sahibi veya vakıf arasında belirli esaslar çerçevesinde bölüşülmekte idi (Öz, 1999, s. 123). Bulam'ın da tabii olduğu Malatya yöresinde malikâne ve divânî hisseleri iki baştan ta'sir usulü uygulanmıştır (Söylemez, 2007, s. 228). Yani ürünlerden onda bir değil, beşte bir (hums) alınmakta ve alınan öşür iki hisse arasında belli ölçülere göre paylaşılmaktaydı (Barkan, 1980, s. 189; Öz, 1997, s. 66).

Bulam'da malikâne ve divânîye konu olan vergi gelirlerinin hangisinin malikâne ve hangilerinin ne oranda divaniye ait olduğunu kanunnamelerden tespit etmek mümkündür. Ömer Lütfi Barkan tarafından yayınlanan 1530 tarihli Malatya, Gerger ve Divriği Emlâk ve Evkâf Defteri'nin başında yer alan kanunnameye göre, Bulam'ın da tabii olduğu Malatya sancağında uygulanan bölüşüm esasları ortaya çıkmaktadır^{§§§}.

Osmanlı İmparatorluğu'nun tımar sistemi uygulanan mahallerinde, tahrir işlemi tamamlandıktan sonra tespit edilen vergi gelirleri, umumî olarak üç kısma ayrılıyordu. Bir kısmı has, zeamet ve tımar şeklinde dirlik sahiplerine tahsis ediliyor, bir kısmı vakıf hissesi olarak vakıflara bırakılıyor, diğer kısmı ise "havâs-ı hümayûn" adı altında merkez hazinesine alınıyordu (Ünal, 1991, s. 59). Bölgenin Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına 1516 yılında dâhil edilmesinden sonra tahririnin yapıldığı 1519 yılından itibaren tımar sisteminin uygulandığı ve vergi gelirlerinin yukarıda ifade edilen esaslar çerçevesinde bölüşüldüğü görülmektedir.

Şehzade Hasları

Bulam ve çevresinde bulunan Ayas, Avşari ve Yarımcahan mezarlarının 1547 tahririnde şehzade haslarına dâhil edilmişlerdir. Bu tahrire göre Bulam'ın 4942 akçe (BOA, TD, No. 997, s. 342); Ayas mezarının 1915 akçe (BOA, TD, No. 997, s. 343); Avşari mezarının 2105 akçe (BOA, TD, No. 997, s. 343) ve Yarımcahan mezarının 495 akçe (BOA, TD, No. 997, s. 343) olmak üzere toplam 9457 akçe vergi geliri ile şehzade hasları arasında yer almıştır.

1560 tahririne göre Bulam'da 4642 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250); Avşari mezarında 1800 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250); Yarımcahan mezarında 400 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250) ve Ayas mezarında 800 akçe (BOA, TD, No. 1137, s. 250) olmak üzere toplam 7642 akçe vergi geliri ile şehzade hasları arasında yer almışlardır.

§§§ "Sûret-i Kanunnâme-i cedîd-i evkâf ve emlâk-i livâ-i Malatya ve Gerger ve Divriğidir ki ber müceb-i emr-i şerif nihâde bûd. BOA, TD, No. 156, ss. 1-2

1. Zikr olan sancaklarda vakı' kurâ ve mezâri' ve çiftlik ve arazi ve besâtin ve eşcâr ve sair öşriyyat her ne ise kadimül'eyyamdan ilâ yevmina haza iki baş öşür alınugelüb bir başına malikâne ve bir başına cânib-i divânî derler. Bir karye ki bir başı vakıf veya mülk ola ol karyeden hâsıl olan eğer hubûbât ve eğer mukataat-ı kürûm ve eşcâr ve sair öşriyâtdır her ne alınur ise sahib-i tımar olan vakf ve mülk sahipleri ile beraber üleşeler.

2. Ve şol nesne ki resm-i çift ve resm-i bennâk ve caba ve resm-i arûsâne ve resm-i ağnam ve bâd-i hevâ ve sair rûsûm-ı örfiye her ne ise ol makûle erbâb-ı tımarındır; vakıf ve mülk sahipleri dahl eylemeyeler.

3. Ve rûsûm-ı örfiyyesi olmayanlar ki mezâri' ve arazi ve çiftlikdir, anlarda vakı' olan öşriyyat her ne ise sahib-i vakf ve ve sahib-i mülk tımar sahibi ile beraber üleşeler.

4. Ve resm-i kovan ve resm-i asiyâbdan dahi her ne almursa erbâbı tımar mülk ve vakf sahipleri ile beraber alalar. Ve kovan balı her ne yerden eylerse ol yerin sipahisinün ve vakf ve mülk sahibinindir. Sancak beyi ve sipahi ve vakıf ve mülk sahipleri biztüm ra'iiyyetimüz kovanıdır deyü resm taleb eylemeyeler.

5. Ve yıl yürüyen değirmenden altmışar akçe ve altı ay yürüyenden otuzar akçe ve üç ay yürüyenden on beşer akçe alına, artuk alınmaya."

Mirliva Hasları

Bulam ve Avşari, Ayas ve Yarımcahan mezzarlarında mirliva hasları ile ilgili kayıtlara 1524 yılı tahririnde rastlanmaktadır. Bulam ile Avşari, Ayas, Yarımcahan mezzarlarının gelirleri değişik oranlarda Sultan Osman evlâtlarının vakfı ile mirliva hasları bölüşmekteydi. Malikâne hissesinin tamamı vakfa ödenirken divani hissesi mirliva haslarına dâhil edilmiştir. Buna göre Bulam'ın yıllık mahsül ve koyun vergisi (resm-i ganem) 1313 akçe olan toplam gelirin 1048 akçesi mirliva hası idi (BOA, TD, No. 123, ss. 38-39). Avşari mezzarının 690 akçe olan yıllık gelirinden 445 akçe (BOA, TD, No. 123, s. 40); Ayas mezzarının 640 akçe olan gelirden 320 akçe (BOA, TD, No. 123, s. 40) ve Yarımcahan mezzarının 63 akçe yıllık gelirinden 32 akçe (BOA, TD, No. 123, s. 41). mirliva hası olarak kaydedilmiştir. Bu durumda Bulam'ın vergi gelirinin % 80'i, Ayas mezzarası vergi gelirlerinin % 50'si, Avşari mezzarının % 64'ü ve Yarımcahan mezzarının % 51 hissesi mirliva hası idi.

Tımarlar

Osmanlı Devleti'nde mirî toprak rejimi içerisinde tımarlar önemli bir yer tutmaktaydı. Tımar, Osmanlı İmparatorluğu'nda geçimlerini veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memurlara, muayyen bölgelerden kendi nam ve hesaplarına tahsili salâhiyeti ile birlikte tahsis edilmiş olan vergi kaynaklarına ve burada bilhassa defter yazılarındaki senelik geliri 20 bin akçeye kadar olan askerî dirliklere verilen isimdir (Barkan, 1993, s. 286). Bu sistemin, Bulam'ın da tabi olduğu Kâhta ve çevresinin Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına katılmasından sonra tahririnin yapıldığı 1519 yılından itibaren tımar sisteminin uygulandığı görülmektedir. Bu cümleden olarak, Bulam'ın bağlı olduğu Kâhta kazasının Pağnik nahiyesinde 1519 tahririne göre vergilerin tamamının tasarrufu Pağnik zaimi Cafer Voyvoda'nın uhdesinde idi (Söylemez, 2007, s. 171). Bu dönemde 1055 akçe olan Bulam gelirinin tamamı da ber-vech-i zeamet Cafer Voyvoda'nın tımarı olarak kaydedilmiştir (BOA, TD, No. 71, s. 152).

Bulam'ın mezzarlarından olan Cebaki 1524'te Eymür (BOA, TD, No. 123, s. 316) adlı sipahinin, Kendi Harab mezzarası ise Osman (BOA, TD, No. 123, s. 320) adlı sipahinin tımarları arasında kaydedilmiştir. Bulam köyünün Cebaki ve Kendi Harab mezzaraları 1547'de Ali Osman adlı sipahinin tımarı olarak kaydedilmiştir (BOA, TD, No. 997, s. 346) 1560 yılında yapılan tahrirde ise Cebaki ve Kend-i Harab mezzarası bu defa Hüseyin Kulu adlı sipahinin tımarları arasında yer almışlardır (BOA, TD, No. 1137, s. 251).

Vakıflar

Pağnik nahiyesi Selçuklu Sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in bir oğluna iktâ olarak verilmiştir****. Bundan böyle bu nahiye'nin gelirleri Osman Bey'in bu oğlu ve daha sonraki dönemlerde de onun evlâtlarına geçmiştir. Osmanlı Devleti kurulduktan sonra da, Osman Bey evlâtlarının bu hakları Yıldırım Bayezid'in Malatya'yı fethi sırasında da korunmuş (Söylemez, 2007, s. 204) ve daha sonra bu mülkler evlâtlık vakfı haline getirilmiştir. Bulam ve mezzarlarının dâhil olduğu bölge Osman Bey evlatlarının vakfı olarak devam etmiştir (Söylemez, 2007, s. 234)

Yavuz Sultan Selim döneminde 1516 yılında Bulam'ın bağlı olduğu Kâhta'nın Osmanlı topraklarına katılmasından sonra buranın tahriri yapılmış ve bu bölgede tımar sistemi uygulanmaya başlanmıştır. 1519 yılında yapılan ilk tahrirdeki kayıtlara göre Bulam'ın bağlı olduğu Pağnik nahiyesinin, Pağnik zaimi Cafer'in tasarrufuna verildiği görülmektedir (Söylemez, 2007, s. 233). Ancak 1524 yılından itibaren bölgede "malikâne-divânî sistemi" uygulanmaya başlanmış ve Bulam ve çevresindeki mezzarların malikâne hisselerinin Sultan

**** Bu konuda geniş bilgi için bk. Söylemez, 2007, ss. 203-204.

Osman evlâtlarının vakfi olarak kaydedilmiştir (BOA, TD, No. 123, ss. 37-40). Zira Osmanlı Devleti'nde uygulanan malikâne-divânî sistemindeki divânî hisseleri çoğunlukla tımar beylerine dirlik yazıldığı halde, malikâne hisseleri mülk olmuş veya sahipleri tarafından vakıf haline dönüştürülmüştür (Yediyıldız, 1985, s. 83). 1530 tahririnde Bulam ve çevresindeki mezraların malikâne hisselerinin yine Sultan Osman evlâtlarının tasarrufunda olduğu anlaşılmaktadır (BOA, TD, No. 408, ss. 481-485). Bulam'da 1547'den itibaren malikâne-divânî sisteminin kaldırıldığı ve evlâtlık vakıflarının Bulam; Ayas, Avşari ve yarımcahan mezralarında şehzade haslarına tahvil edildiği (BOA, TD, No. 997, ss. 342-343; BOA, TD, No. 1137, s. 250); Kend-i Harab ve Cebaki mezrasında ise tımarlara dâhil edildiği görülmektedir BOA, TD, No. 997, s. 346; BOA, TD, No. 1137, s. 251).

Tablo 6: Bulam ve mezralarında Sultan Osman evlatları vakıf gelirleri

Gelir Kaynakları	Gelir Miktarı (Akçe olarak)	
	1524	1530
Bulam	265	1530
Avşari	245	2125
Ayas	320	820
Yarımcahan (Yarımca)	31	132
Cebaki	158	158
Toplam	1019	4765

Sonuç

Bulam'da bulunan yer altı ve yerüstü kalıntılardan Bulam tarihinin eski çağlara dayandığı anlaşılmaktadır. Bulam, XVI. yüzyıldan XIX. yüzyılın başlarına kadar Malatya'nın Kâhta kazasına tabi Pağnik nahiyesinin bir köyü (karye) olarak kayıtlarda yer almıştır. XIX. yüzyılda bazen Malatya merkez kazasına tabi bir nahiye bazen de Kâhta kazasına bağlı bir karye olan Bulam'ın bir dönem de kaza merkezi olarak idari yapıda yer almış olmasının tespiti bu çalışmanın temel bulgularından birini ifade etmektedir.

Gerek XVI. yüzyılda yapılan tahrir kayıtlarından gerekse XIX. yüzyılda yapılan nüfus sayımlarında Bulam karyesinin tamamının Müslüman nüfusla meskûn olduğu görülmüştür. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in bir oğluna Bulam'ın tabi olduğu Kahta kazasının Pağnik nahiyesinin ikta olarak verilmesi, Yıldırım Bayezid'in Malatya'yı fethettiğinde Osman Bey evlatlarının kendisini ziyaret ederek Pağnik'in eskiden olduğu gibi kendilerine verilmesini istedikleri ve olumlu cevap aldıkları görülmektedir. XVI. yüzyılın ilk yarısından itibaren Bulam ve çevresinin Sultan Osman evlatlarının vakfi haline getirildiği dolayısıyla Osman Bey neslinin de burada yaşamaya devam ettiği söylenebilir.

Osmanlıdan günümüze kadar Bulam halkının çoğunluğunun Rişvan Aşireti'ne mensup olduğu, zaman zaman Kavi Aşireti ile çatışmaların yaşandığı da anlaşılmaktadır.

Bulam ve evresindeki mezraların verimli arazilere sahip olduğu ve bu nedenle XVI. yüzyıldan itibaren buğday, mısır, darı, arpa ve nohut gibi hububatın yetiştirildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Bulam'ın kuzeyi ve batısında otu ve suyu bol olan yaylalar bulunmaktadır. Bu yaylalarda da önemli ölçüde hayvancılığın yapıldığı ve konargöçer zümrelerin sürülerini otlattıkları anlaşılmaktadır. Tüm bunlara bağlı olarak Bulam ve çevresinin verimli topraklara sahip olması hasebiyle şehzade ve valide sultan hassı olarak tahsis edildiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı hâkimiyetine geçtiği Yavuz Sultan Selim döneminde; Bulam ve etrafındaki mezraların 1519'da ilk tahriri yapılmış ve tımar sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra Osmanlılar döneminde "malikâne-divani sistemi" uygulanmıştır. Hemen her köy ve mezrada arıcılık, ceviz yetiştiriciliği ve bağcılık yapılmaktaydı. Bu cümleden olarak Bulam ve

çevresinin iklim ve coğrafi konumu ceviz ve bağcılığın verimli ve kaliteli bir şekilde üretimi yapılırken bitki türleri bakımından zenginliği de günümüze kadar uzanan süreçte kaliteli ve verimli balın elde edildiği müşahede edilmektedir.

Bulam'da mevcut bulunan boyahanenin yaylalarındaki koyunların yünlerinden elde edilen halı-kilim dokumalarında kullanılacak iplerin boyanması için Bulam ve çevresine hizmet vermek amacıyla kurulduğu anlaşılmaktadır. Bulam'da ve birçok mevrada su değirmenlerinin varlığı Bulam'da ve çevresinde halen de var olan zengin su kaynakları sayesinde. Su kaynaklarının bulunmadığı bazı mevralarda ise değirmenleri sel sularıyla işletildiği düşünülmektedir.

XIX. yüzyıldan itibaren daha çok gelir getiren fasulye ekimine de yer verilmiş, zamanla Bulam arazisinin çoğunluğunda fasulye ziraatı yapılmaya başlanmıştır. XX. yüzyıldan itibaren fasulye ve buğdayın yanı sıra tütün ekimine başlanmıştır ve yüzyılın sonlarına doğru sulanabilir arazinin büyük bir kısmında tütün ziraatına yer verilmiştir. Daha çok gelir getirdiği için Bulam arazisinin hemen tamamında günümüzde tütün ziraatı yapılmaktadır. Halkının gelir düzeyinde meydana gelen bu köyden kente göçü önemli oranda azalmıştır denilebilir.

Kaynakça

I. Arşiv Belgeleri

a. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA, BEO, No. 2313/173435, 2356/176690.

BOA, Cevdet Darphane ve Meskûkât, No. 2223.

BOA, DH. MKT., No. 1474/107, 1484/99, 2381/29.

BOA, DH. TMİK. M, 87/24.

BOA, HR. SYS, No. 82/40.

BOA, Maliye Nezareti Varidat, Defter No. 2304.

BOA, MŞH. ŞSC. d No. 172, 178.

BOA, NFS.d., No. 2699.

BOA, TD, No. 71, 123, 156, 408, 997, 1137.

b. İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün İller İdaresi Genel Müdürlüğü'ne gönderdiği 14.03.1967 tarih ve 5748 sayılı yazısı.

c. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK (DİE))

T.C. Başvekâlet Merkezi İstatistik Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatı (1927). 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Yayın No. 2, Ankara.

T.C. Başbakanlık İstatistiksel Genel Direktörlüğü. (1937). 1935 Genel Nüfus Sayımı Kati ve Mufassal Neticeler, Malatya Vilayeti, Neşriyat Sayısı:75, Cilt:39, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1941). 1940 Genel Nüfus Sayımı: metod ve alınan muvakkat neticeler, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası'ndan ayrı basım, İstanbul.

- T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1949). 1945 Genel Nüfus Sayımı, Kesin ve Açıklamalı sonuçlar, yayın sayısı No. 286, Cilt no. 31, Ankara.
- T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1951). 1950 Umumî Nüfus sayımı, vilâyet, kaza, nahiyeye ve köyler itibariyle nüfus, neşriyat no. 359.
- T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1961). 1955 Genel Nüfus Sayımı, Yayın No: 412, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1963). 1960 Genel Nüfus Sayımı, Yayın No: 444, Ankara.
- DİE. (1973). 1970 Genel nüfus sayımı, Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri: Adıyaman, DİE Yay. No. 690, Ankara.
- DİE. (1979). 1975 Genel nüfus sayımı, Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri: Adıyaman, DİE Yay. No. 843, Ankara.
- DİE. (1983). 1980 Genel nüfus sayımı, Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri: Adıyaman, DİE Yay. No. 990, Ankara.
- DİE. (1987). 1985 Genel nüfus sayımı, Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri: Adıyaman, DİE Yay. No. 1237, Ankara.
- DİE. (1993). 1990 Genel nüfus sayımı, Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri: Adıyaman, DİE Yay. No. 1582, Ankara.
- DİE. (2002). 2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 02 Adıyaman, DİE Yay. No. 2589, Ankara.

d. Salnameler

1301 Senesi Mamûratülaziz Vilayeti Salnamesi.

1312 Tarihli Mamûratülaziz Vilayeti Salnamesi.

II. Araştırma ve İncelemeler

- Aksoy, Ö. A. & Dilçin, D. (1995). *Tarama Sözlüğü. C. I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Barkan, Ö. L. (1953). Tarihî demografi araştırmaları ve Osmanlı tarihi. *Türkiyat Mecmuası*, X, 1-26.
- Barkan, Ö. L. (1980). Türk-İslâm toprak hukuku tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda aldığı şekiller-malîkâne-divânî sistemi. *Türkiye'de toprak meselesi-toplu eserler I*, İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Barkan, Ö. L. (1993). Tımar. *İslam ansiklopedisi*, Cilt 12(I), (ss. 286-333), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Çağatay, N. (1947). Osmanlı İmparatorluğu'nda reayadan alınan vergi ve resimler. *AÜDTCFD*, V(5), 483-511.
- Develioğlu, F. (2008). Devellioğlu. *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Emecen, F. M. (1989). *XVI. asırda Manisa kazası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Göyünç, N. (1979). "Hâne" deyiimi hakkında. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 32, 331-348.
- Göyünç, N. (1991). *XVI. yüzyılda Mardin sancağı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Hoca Sadeddin Efendi, (1992). *Tacü't-Tevarih*. (İ. Parmaksızoğlu, Haz.). C. IV, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İdris-i Bidlîsî. (2016). *Selim-Şahnâme*. (H. Kırılancı, Haz.), Ankara: Hece Yayınları.
- İnalcık, H. (1987). *Hicrî 835 tarihli suret-i defter-i sancak-i Arvanid*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî. (2000). *Müsâmeretü'l-Ahbâr*. (M. Öztürk, Çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Matrakçı Nasuh. *Tarih-i Sultan Bayezid ve Sultan Selim Han*. British Museum, Add. No. 23586.
- Merçil, E. (1993). *Müslüman Türk devletleri tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mordtmann, J.H., Darkot, B. (1993). Kâhta. *İslam ansiklopedisi*, Cilt 6, (ss. 89-91), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Öz, M. (1997). XVI. yüzyılda Lâdik kazasında mâlikâne-divanî sistemi. *Vakıflar dergisi*, XXVI, 65-73.
- Öz, M. (1999). *XV-XVI. yüzyıllarda Canik sancağı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sevim, A. (1988). *Anadolu'nun fethi Selçuklular dönemi (başlangıçtan 1086'ya kadar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sevim, A.-Yücel, Y. (1989). *Türkiye tarihi fetih, Selçuklular ve beylikler dönemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Söylemez, F. (2002). Osmanlı Dulkadirli siyasî ve sosyal münasebetleri. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 138, 175-196.
- Söylemez, F. (2007). XVI. yüzyılda Pağnik nahiyesi. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 171, 201-240.
- Söylemez, F. (2011). *Osmanlı Devletinde aşiret yönetimi-Rişvan Aşireti örneği*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Sucu, M. (1985). *Adıyaman ili ve ilçeleri (yakın çevre incelemeleri)*. Adana: Önder Matbaası.
- Sümer, F. (1949). Bozulus hakkında. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 7(1), 29-46.
- Taştemir, M. (1999). *XVI. yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kâhta) sosyal ve iktisadî tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Turan, O. (1996). *Selçuklular zamanında Türkiye*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Anadolu beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı tarihi*. C. II, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ünal, M. A. (1989). *XVI. Yüzyılda Harput sancağı (1518-1566)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ünal, M. A. (1991). XVI. yüzyıl sonlarında bir iltizam sözleşmesi. *Tarih İncelemeleri*, VI(1), 59-77.
- Ünal, M. A. (2011). *Osmanlı tarih sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Yediyıldız, B. (1985). *Ordu kazası sosyal tarihi (1455-1613)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Yinanç, M. H. (1944). *Türkiye tarihi Selçuklular devri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Mordtmann, J.H. ve Yinanç, M. H. (1993). Dulkadırlılar. *İslam ansiklopedisi*, Cilt 3, (ss. 654-662). İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.

Yinanç, R. (1989). *Dulkadirli beyliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

III. İnternet Kaynakları

Türkiye İstatistik Kurumu, Erişim tarihi: 10.04.2019,
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr->
